

УДК 911.2

Водяник Л.Ю.

КРАЄЗНАВЧІ МУЗЕЇ УКРАЇНИ ТА ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поданий аналіз особливостей функціонування краєзнавчих музеїв та їх мережі на теренах України. Розглянуто питання щодо включення музеїв краєзнавчого профілю до туристичної діяльності. Запропоновано пріоритетні напрямки розвитку краєзнавчих музеїв на шляху їх використання в сфері туризму та рекреації.

Ключові слова: краєзнавчі музеї, туристична діяльність.

Представлен анализ особенностей функционирования краеведческих музеев и их сети на территории Украины. Рассмотрен вопрос о включении музеев краеведческого профиля в туристическую деятельность. Предложены приоритетные направления развития краеведческих музеев на пути их использования в сфере туризма и рекреации.

Ключевые слова: краеведческие музеи, туристическая деятельность.

The peculiarities of functioning the museums of regional ethnography and their

network in Ukraine are analysed. The question of inclusion of the museums of regional ethnography to tourist activity is considered. The priorities directions of museums of regional ethnography development on the way their usage in tourism and recreation are proposed.

Keywords: museums of regional ethnography, tourist activity.

Постановка проблеми. Україна має багату, унікальну, різноманітну та надзвичайно цікаву музейну спадщину, яку потрібно інтенсивно активізувати та використовувати на повну міць. За останніми даними Державного комітету статистики [4] в Україні налічується 546 державних музейних установ. Національній історико-культурній спадщині нашої держави можуть позаздрити чимало країн світу, і навіть серед країн Європи Україна включена у першу десятку за кількістю музейних збірок. Багато музейних об'єктів вже стали своєрідними візитівками нашої країни, які так і манять туристів з усіх усюд. Особливо цінними є численні краєзнавчі музеї як носії культурних надбань українського народу, віддзеркалення його ментальної самобутності. Проте, краєзнавчі музеї втрачають свою популярність, поступаючись більш інноваційним та модерновим музеям сучасності. В результаті, постає питання щодо залучення краєзнавчих музеїв до туристичної діяльності з метою їх популяризації та пробудження інтересу відвідувачів до національної культури, до пізнання нашого краю.

Актуальність дослідження. Досвід туристичних компаній говорить про пріоритетність розвитку культурного туризму на основі музейного туристичного продукту, оскільки попит на інші види туристсько-рекреаційної діяльності (лікувально-курортний відпочинок, оздоровчий, спортивний, екстремальний туризм, екотуризм та ін.) підлягає регулярним коливанням, в той час як попит на культурний туризм залишається стабільним і постійно зростає. Тому, виходячи з аналізу сучасних тенденцій розвитку туризму, вбачаємо розгляд питання щодо використання краєзнавчих музеїв як об'єктів туристсько-рекреаційної діяльності особливо важливим для розвитку музейного туризму (як різновиду культурного туризму) в Україні.

Аналіз попередніх досліджень показав, що більшість праць (В. Обозного, М. Костриці, М. Крачила, Г. Мезенцевої, В. Бабарицької, А. Короткової, О. Малиновської, М. Рутинського, О. Стецюка) присвячено діяльності музеїв загалом, натомість, краєзнавчі музеї згадуються та описуються оглядово або ж увага концентрується на їх історії та засадах створення. У зв'язку з цим основна мета нашого дослідження полягала в аналізі процесу залучення краєзнавчих музеїв України до туристичної діяльності, а головні завдання, що були поставлені перед нами, стосуються висвітлення актуальних проблем та варіантів покращення функціонування краєзнавчих музеїв у туристичній галузі.

Виклад основного матеріалу. Краєзнавчі музеї – це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, які збирають, зберігають, вивчають і експонують матеріали, що розповідають про природу, економіку, історію і

культуру певного краю (області, району, міста чи села). В них зібрані геологічні, ботанічні, зоологічні, палеонтологічні, археологічні, етнографічні та інші колекції, знаряддя праці, вироби місцевих промислів різних історичних періодів, твори мистецтва, літератури, народної творчості тощо [1].

Характерними особливостями краєзнавчих музеїв, що вирізняють їх з-поміж інших музейних установ, є те, що вони, по-перше, експонують матеріальні пам'ятки і свідoctва, зібрані на порівняно невеликій території, і репрезентують її краєзнавчу спадщину; по-друге, такі музеї можуть мати доволі широку експозиційну палітру, тобто за змістом експонованих об'єктів можуть поєднувати особливості музеїв історичного, природничого, науково-технічного, художньо-мистецького, літературного та інших профілів [3]. У зв'язку з цим краєзнавчі музеї – це музеї комплексного профілю (рис. 1).

Рис.1 Краєзнавчі музеї в класифікації музеїв за профільними типами (складено за [2])

Краєзнавчі музеї України представлені близько 170 державними музейними закладами (31% від загальної кількості музейних закладів в

країні). Найбільше краєзнавчих музеїв сконцентровано в Харківській, Запорізькій, Київській, Черкаській та Тернопільській областях. Прикрою є ситуація, пов'язана з малою кількістю музеїв даного профілю на заході країни та практично їх відсутністю на півдні, де спостерігаються високі екскурсійно-туристичні потоки (рис. 2).

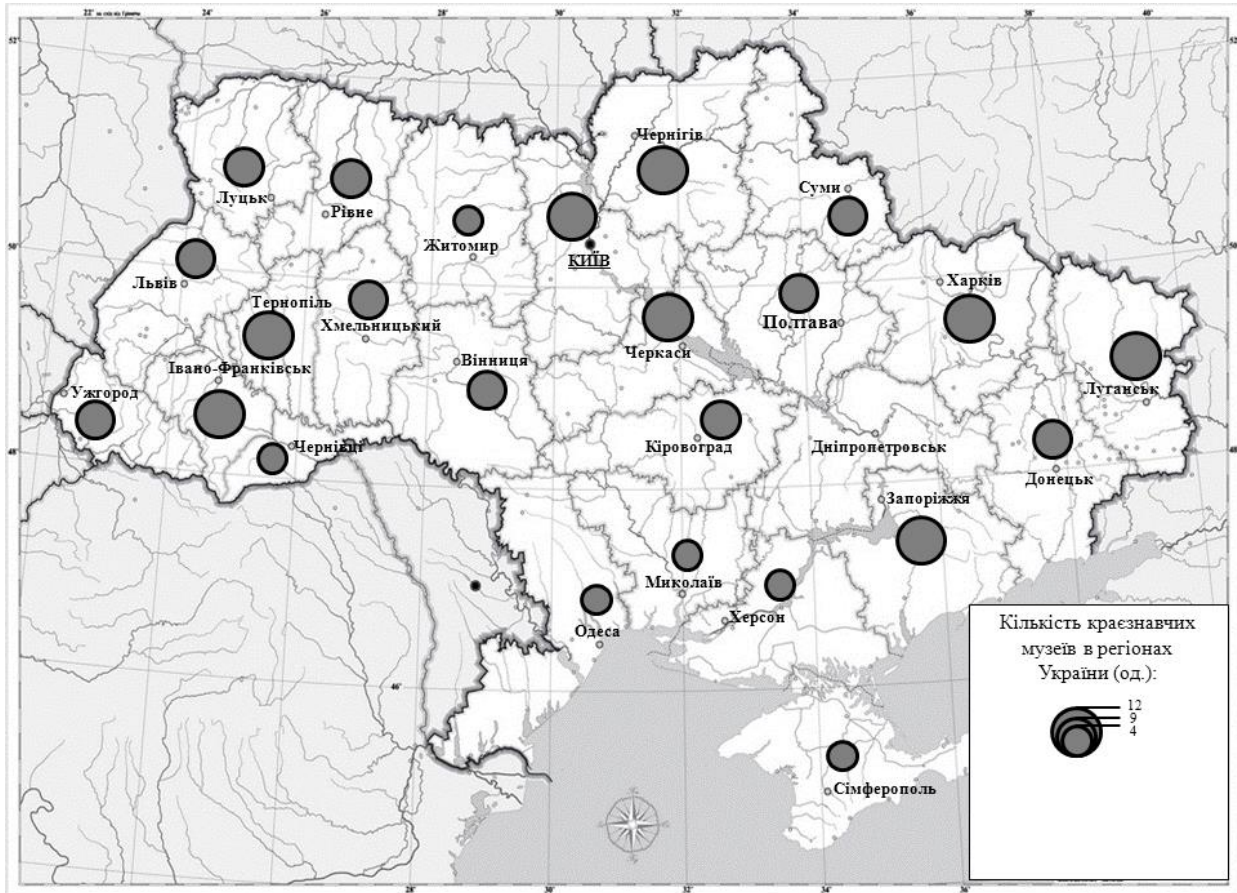

Рис. 2. Забезпеченість регіонів України краєзнавчими музеями

Експозиції краєзнавчих музеїв через всебічний показ історії, природи та культури певного регіону чи краю сприяють формуванню патріотизму, розширенню світогляду відвідувачів, вихованню пізнавальних інтересів і здібностей. Це власне і дає підстави розглядати дані музеї як об'єкти туристичної діяльності, що характеризуються атрактивністю, володіють унікальними культурними та пізнавальними ресурсами. Незважаючи на той факт, що в Україні музеї краєзнавчого профілю мають кількісну перевагу, спостерігається тенденція до спаду показників їх відвідуваності у порівнянні з іншими музеями – за кількістю відвідувачів за рік у середньому на один музей краєзнавчі музеї випереджають лише галузеві (табл. 1).

Однак більшість з них залишаються поза процесом формування екскурсійного руху, а деяким уже загрожує суспільне забуття навіть попри цінність їх фондів. Такий стан справ потрібно негайно змінювати і, в першу чергу, шляхом популяризації та включення краєзнавчих музеїв до туристичної діяльності. На нашу думку, лише активне залучення музеїв

цього профілю до індустрії гостинності країни може посприяти початку нового періоду у функціонуванні та розвитку цих музеїв – періоду їх ренесансу. Проте, це вимагає вирішення низки питань та проблем, що слугують перепорою на шляху повноцінного їх використання в туристичній сфері.

Таблиця 1. Відвідування краєзнавчих музеїв як комплексних та музеїв інших профілів у 2010 році (складено за [4] з доповненнями)

Музеї за їх профілем	Із загальної кількості музеїв, відчинених для відвідування протягом року, одиниць	Число днів на рік, відкритих для відвідування у середньому на один музей, днів	Кількість відвідувачів музеїв за рік, тис. осіб		
			усього	з них учнів, слухачів та студентів	у середньому на один музей
Природничі	4	264	253,5	143,3	63,4
Історичні	188	282	8 525,5	3474,0	45,4
Літературні	52	289	1 648,7	1146,3	31,7
Художні	37	284	2 166,3	1016,7	58,6
Мистецькі	37	282	1 584,9	746,6	42,8
Науково-технічні	-	-	-	-	-
Комплексні (94% від яких – краєзнавчі музеї)	182	264	5 474,7	3396,7	30,1
Галузеві	8	288	141,0	96,1	17,6
Інші	31	273	1 943,3	693,8	62,7
Усього	539	276	21 737,9	10 713,5	40,3
Із загальної кількості музеїв – у сільській місцевості	73	268	584,9	310,6	8,0
Із загальної кількості музеїв – національні	42	313	6 708,0	2 644,5	159,7

Зокрема, краєзнавчим музеям потрібно налагоджувати співпрацю з туристичними компаніями, оскільки туроператори та турагенти володіють життєво необхідним для музеїв цього профілю ресурсом потенційних відвідувачів, а краєзнавчі музеї в свою чергу – пізнавально-атракційним ресурсом, що входить в орбіту інтересів туристів. Гадаємо, що найбільш ефективним напрямком в процесі взаємодії даних музеїв з туристичними компаніями може слугувати розробка комплексних екскурсійних турів, які б залучали не тільки один конкретний краєзнавчий музей, а й усі музеї міста чи району з метою найповнішого розкриття тематики екскурсії, адже для туристів є більш цікавими комплексні екскурсійні програми, ніж

відвідування окремих об'єктів. Краєзнавчі музеї мають налаштовувати партнерські, а не конкурентні відносини з іншими суб'єктами туристичного ринку задля використання тих можливостей, що при самостійній діяльності їм не доступні.

Крім того, пріоритетні напрямки розвитку краєзнавчих музеїв мають стосуватися і експозиційної діяльності. Більшість музеїв краєзнавчого профілю були створені ще в роки Радянської влади, коли великого розмаху набув краєзнавчий рух, тим не менше, деякі з них і сьогодні залишаються консервативними, нічого кардинально не змінюючи ще з тих часів. В результаті, це відбивається і на екскурсійних потоках, а особливо з огляду на той факт, що 55% відвідувачів музеїв – це діти, учні, студенти, а це - найвимогливіша аудиторія, що йде в ногу з часом і потребує інноваційних підходів в експозиціях, наявності анімаційної та розважальної складової.

Музеї краєзнавчого профілю наразі повинні бути зорієнтовані не тільки на інформаційному забезпеченні своїх відвідувачів, показі старожитностей, велика увага повинна приділятися рекреаційному аспекту їх діяльності, адже сучасні туристи потребують не тільки пізнавальної насиченості, а й релаксу, вражень та естетичної насолоди. Не можемо згадати і проблему ефективної промоції краєзнавчих музеїв у виданнях, туристських виставках, презентаційних сторінках в мережі Інтернет, що потребує постійного вдосконалення та оновлення.

Висновки. Краєзнавчі музеї були і залишаються осередками збереження матеріальної та духовної спадщини українського народу, просвітництва, виховання патріотизму, підвищення культурного рівня населення, тому їх розвитку варто приділяти більше уваги. Мережа краєзнавчих музеїв потребує подальшого підвищення ефективності їх діяльності та використання в туризмі як унікального ресурсу.

1. Мезенцева Г. Г. *Музеєзнавство.: Курс лекцій.* – К.: Вища школа, 1980. – 120с.

2. Про внесення змін до Закону України "Про музеї та музейну справу": ЗУ від 5 листопада 2009 р.// *Відомості ВР України.* – 1995. - № 25. – ст. 191.

3. Рутинський М. Й., Стецюк О.В. *Музеєзнавство: Навчальний посібник.* – К.: Знання, 2008. – 428 с.

4. <http://www.ukrstat.gov.ua/> Веб-сторінка Державного комітету статистики України.